МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет української філології та літературної творчості
імені Андрія Малишка
Громадська організація «Національна академія наук вищої освіти України»
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Сумський державний університет

До 190-річчя УДУ імені Михайла Драгоманова

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

«Динаміка української літератури і фольклористики та їх викладання у вищій школі», присвяченої 70-річчю від дня народження доктора філологічних наук, професора кафедри української літератури Володимира Погребенника

Київ
21 березня 2024 року

УДК 821.161.2.09+398(=161.2)]:378.016

Схвалено рішенням Вченої ради факультету української філології
та літературної творчості імені Андрія Малишка
УДУ мені Михайла Драгоманова
(протокол № 7 від 3 квітня 2024 р.)

Редакційна колегія:

А. Висоцький доктор філологічних наук, професор;

І. Галак кандидат філологічних наук, доцент;

Л. Йолкіна кандидат філологічних наук, доцент;

І. Ліпницька кандидат філологічних наук, професор;

Динаміка української літератури і фольклористики та їх викладання у вищій школі : Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю від дня народження доктора філологічних наук, професора кафедри української літератури Володимира Погребенника (Київ, 21 березня 2024 року), Київ : вид. УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – 128 с.

УДК 821.161.2.09+398(=161.2)]:378.016

© Автори тез, 2024

© Редакційна колегія, 2024

травень прийшов…», «Подяка матерям», «Сьогодні знову випав білий сніг…»), Наталії Карпович («Все співала над синочком мати пісню колискову…»), Лідії Уменко («Не завжди так буде…») та ін. І всі ці твори єднає мотив незламності й віри в перемогу, як-от у вірші Ярини Яр: «Уся Україна – як сестри, як браття, / Тож звідси в нас сила і звідси завзяття» [3]. Воєнна лірика «Надросся» – це посильний внесок у загальнонародну справу.

Література:

1. Літературна енциклопедія Черкащини / автор-укладач Володимир Поліщук. Т.2: Л-Р. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2021. 428 с.
2. Літературна сторінка. Надросся. 2022. 12 травня. С.6.
3. Літературна сторінка. Надросся. 2022. 8 грудня. С.4.
4. Поетичне джерело. Надросся. 2023. 25 травня. С.5.

УДК 821.161.2-32

Осьмак Н.Д.,
кандидат філологічних наук, професор,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ

ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІКА ОПОВІДАННЯ «ТО БУВ ЗЛОДІЙ» МИХАЙЛА КОЗОРІСА

Нерідко письменники переносять життєвий досвід на сторінки своїх творів, тим самим їхня літературна творчість стає свідченням оцінки автора подій, що пережив і переосмислив із часом. Творів з рисами автобіографізму є чимало в прозовій спадщині Михайла Козоріса, маловідомого українського письменника, патріота рідної землі, що загинув у жорнах сталінських репресій.

Цікавими з позиції автобіографізму є його оповідання, де аналізується внесок січового стрілецтва у формування української національної свідомості в 10-х роках ХХ ст. М. Козоріс 1919 р. перебував у складі Української Галицької Армії, був одним із січових стрільців, які всі зусилля докладали до здобуття України її незалежності. Разом з УГА тоді ж він потрапив на більшовицьку Україну, а те, що він побачив, стало підґрунтям для його малої прози.

Особливе місце у ній належить оповіданню «То був злочин». У творі очима звичайного січового стрільця автор описав подію, що стала провідною темою оповідання, вона могла трапитися й у загоні, в якому перебував і січовий стрілець М. Козоріс. Йдеться про опис тяжкого шляху і вибору колишніх січових стрільців, поривань яких не змогли зрозуміти селяни Наддніпрянської України і яких водночас зрадило їхнє армійське керівництво.

Ідея твору передана у назві – «То був злодій», що стосується вчинку керівника січових стрільців, який рятуючи життя і статки, незважаючи на домовленість між військами радянської України та Української Галицької Армії про возз'єднання, веде загін без бою назад, до Брацлава. Він зраджує їх інтереси, надії й сподівання. Січові стрільці викривають зрадника, однак проявляють гуманність – разом з дружиною і дитиною відпускають, аргументуючи свою милосердність реплікою «То був злодій», якого покарає саме життя.

Оповідання побудоване на характеристиці контрастних образів, порівняльна характеристика яких відіграє важливу композиційну та ідейну роль. Із правдивою точністю зображає автор представників війська січових стрільців, які, змучені довгим переходом, мріють не тільки про відпочинок, а й не мають сил осягнути причин свого відступу. Автор у властивій йому манері ємкості фрази місце дії, час дій і кількість дійових осіб окреслює декількома короткими реченнями: «Усіх п'ятдесят п'ять. Вісімнадцять здорових, п'ять у тифозній гарячці, а решта видужуючі в різній стадії. Початок січня. На дорозі груда» [1, с. 168]. Такий спосіб висловлювання дає змогу авторові зосередити увагу читача не тільки на зовнішньому описі, а пришвидшити опис внутрішнього стану вояків, які потрапили у скрутне становище. Повсякчас контрастом до опису стрільців як хворих, так і утомлених є зображення їхнього керівника, який їде в теплі і переймається за своє майно. М. Козоріс співпереживає стрільцям, які змушені йти битими шляхами України, втрачаючи рештки людської подоби. Авторські коментарі сповнені експресії та філософського констатування стану, в якому опинилися його побратими: «Це

вже не сотня, це вже не люди. Це – огарки з вояка й людини, що на широких полях виглядають, мов засохле бадилля. Ці тільки тіні з наперстком крови в висохлих жилах» [1, с. 169]. Атмосфера оповідання стає усе більш напруженою за рахунок показу контрастних думок стрільців і сотника, що ними керує.

Темп оповідання посилюється за рахунок поступового розкриття думок простих стрільців. Автор змальовує безіменних героїв, які пішли «воювати за Вкраїну», мали надію об'єднатися із наддніпрянцями. Спочатку ці думки як окремі згадки колишнього життя вояків. У них чітко фіксуються моменти, які вражають і самого автора. Насамперед це і непорозуміння з селянами із Надніпрянської України: «Це я, ваш брат, такий самий разовий хлібороб, як і ви. А його називали австріяком і виганяли з хати. І від тої хвилини він скорчився, ввійшов у себе, мов равлик. А те все, що було сміле і гомінке, – притупилося, почорніло» [1, с. 172.]. Автор не порушує питання про істинні причини такого ставлення до вояків УГА з боку наддніпрянців, однак підкреслює, що ця подія заклала негативне враження у внутрішнє національне сумління героя. У наслідок пропаганди Російської імперії, наддніпрянські українці, уже після Першої світової війни виявилися неспроможними до об'єднання з галицькими українцями, через брак національного усвідомлення. Цю проблему М. Козоріс лише визначає, налаштовує читача на її розуміння, та більшу увагу зосереджує саме на проблемі зради саме в галицькому війську.

Ступінь експресії в оповіданні посилюється на момент усвідомлення стрільцями, що в такому ставленні наддніпрянських українців до них винні й безпосередньо їх керівники: «Він був австріяк, один пішак у тисячних рядах. Потім вернувся в Галичину, бався з панами, знову втікав на Україну і загубився на її перехресних шляхах. І блуд у вигляді отаманів та сотників водить його то сюди, то туди, і він крутиться, мов у зачарованому колі, і не знаходить виходу» [1, с. 172].

Письменник майстерно описує внутрішній стан стрільців, змучених голодом і важким шляхом. Подекуди такі душевні стани героїв за експресією наближаються до настрою героїв із повісті О. Турянського «Поза межею

болю». Стрільців не хвилює показовий «патріотизм» сотника, який виголошує промову на могилі померлого – цим автор підкреслює, що за втратою ідеалів і думок щодо незалежності України, націоналістичних переконань героїв стоять насамперед керівники стрільців, які зрадили інтереси своєї батьківщини задля матеріальних статків. Доля стрільців, які вірні своєму національному сумлінню і водночас приречені на поразку через керівництво, небайдужа письменникові. Незважаючи на деяку заангажованість (висловлення в окремих моментах прихильного ставлення до більшовиків, радянської влади, що, на нашу думку, було необхідно, зважаючи на час і місце друкування твору – 1927 р., Харків), це оповідання розкриває складні сторінки історії України, пояснює причини подвійного ставлення до стрільців у сільського населення Наддніпрянської України, порушує як питання, що стосуються не тільки тодішньої суспільної ситуації, так і загальнолюдські проблеми.

Література

1. Козоріс М. Вибране/Упор. Євген Баран, Григорій Рис; передмова Григорія Риса. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2013. 416 с.

УДК 39:398]:001

Поляруш Н. С.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

ФОЛЬКЛОР ТА ЕТНОГРАФІЯ У СФЕРІ НАУКОВИХ ІНТЕРЕСІВ А. КРИМСЬКОГО

У широкій сфері інтересів А. Кримського, «високооригінальної появи в нашій літературі» (І. Франко), значимими є його здобутки і в галузі фольклору та етнографії. Як відомо, Кримський був українцем не за походженням, а за свідомим вибором. Він «створив свою українську ідентичність власними руками, точніше власними інтелектуальними зусиллями і почуттями» [3, с. 217]. Ця ідентичність має мінімум «генетичних», «кровних» підстав. Сам А. Кримський стверджував, що «у мені й кровинки української немає: мати моя – українська полька, а батько – білорус... Я родився і виріс на